

Koulutusvastuusäätelyn uudistus ja kestävyystiekartta. Uusia nimiä kurjistumisen kierteelle?

Tuire Ranta-Meyer ja Lasse Lehtonen
.....

Suomalaiset tutkijat saivat elokuun puolivälissä kylmäävän viestin opetus- ja kulttuuriministeriön ylijohtaja Atte Jääskeläiseltä Turussa järjestetyssä Emerging Horizons -tiederahoitusseminaarissa. Jääskeläisen mukaan tiedeyhteisön pitäisi osoittaa uskottavasti työnsä vaikuttavuus ennen kuin se pyytää rahaa. Usean tätä RSD2021-seminaria seuranneen mielestä ylijohtaja kyseenalaisti kommentillaan perustutkimuksen vaikuttavuuden ja murensi siten koko TKI-järjestelmän perustaa.¹

Esimerkiksi Jukka Westermarck, Turun yliopiston biolääketieteen laitoksen professori ja Suomalaisen tiedeakatemian hallituksen jäsen kirjoitti *Suomen Kuvalehteen* puheenvuoron, jossa hän kritisoi voimakkaasti ylijohtajan näkemyksiä ja ministeriön poliittista laskelmointia. Hän ennusti aivovuodon ulkomaille kiihtyvän ja vievän mukanaan valtavan määrän henkistä pääomaa, jota olisi voitu käyttää oman maamme rakentamiseen. ”Ilman perhettä muuttaisin itsekkin välittömästi ulkomaille tekemään tiedettä enkä katsoisi hetkeäkään taakseni”, Westermarck kirjoitti ja jatkoi: ”Jos ainoa syy, joka pitää alansa johtavan professorin Suomessa on perhe, voidaan miettiä, mille tämän maan tulevaisuus on rakennettu.” (Westermarck 2021.)

Myös *Helsingin Sanomien* pääkirjoitus ”Tutkimus- ja innovaatorahoitus ei nouse nykyinenolla” otti asiaan kantaa hieman myöhemmin (30.8.2021). Pääkirjoitus kuvasi Jääskeläisen kommenttia seuraavasti: ”Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osaston päällikkö tuntui mitätöivän puheillaan sen, että

¹ Jääskeläinen esitti kommentin englanninkielisessä paneelikeskustelussa, joka on katsottavissa osoitteessa <https://rsd2021.fi/>. Hän selitti myöhemmin samana päivänä (18.8.) Twitter-tilillään @attesakari omasta mielestään sanoneensa, että tiedeyhteisön kannattaa tuoda esille vaikuttavuuttaan ja keskustella siitä pelkän rahan sijasta, koska laajan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ymmärtämisen avulla tutkimuksen rahoitusta voi paremmin puolustaa tai toivottavasti lisätä.

DOI: <https://doi.org/10.51816/musiikki.111757>

tutkimus on myös kaikenlaisten innovaatioiden ja taloudellisen kehityksen pohja ja toiseksi sen, kuinka paljon työtä ja perusteluja rahoituksen saaminen tutkijoilta vaatii. Ja sivuuttavan vielä sen, että loistavimmankin perustutkimuksen hyötyjä on jokseenkin mahdotonta listata edeltä käsin.”

Jos tiedeväki joutuikin ylijohtajan sanoista kuohuksiin, niin alkuvuodesta perustettua Taiteidentutkimuksen neuvottelukuntaa kommentti ei yllättänyt. Huhtikuun viimeisenä päivänä 2021 neuvottelukunnan edustajilla oli etäaudienssi valtiosihteeri Tuomo Puumalalle ja ministerin erityisavustajalle Markus Ylimaalle.² Tapaamiseen osallistui ennakkotiedoista poiketen myös ylijohtaja Jääskeläinen. Jääskeläinen ilmoitti, ettei ministeriö voi tehdä mitään taiteiden tutkimuksen alasajon suhteen ennen kuin ala itse selvittää, mistä sen kurjistumisen kierre johtuu. Tämä suhtautuminen esiin tuomaamme ja kattavasti argumentoimaamme huoleen oli mielestämme tyrmistyttävä. Se oli kuin sairastuneelle sanottaisiin, että hänen pitää ensin selvittää tilanteensa alkusyyt, ennen kuin lääkehoitoa voidaan tarjota.

Alamme ei kuitenkaan ole vailla puolustajia. Kirjallisuustieteestä väitellyt kansanedustaja Outi Alanko-Kahiluoto kävi Taiteidentutkimuksen neuvottelukunnan kanssa aktiivista keskustelua ja teki asiastamme eduskunnan puhemiehelle 23.8.2021 kirjallisen kysymyksen. Alamme tilaa ensin yleisesti kuvailtuaan hän esitti tiede- ja kulttuuriministeri Antti Kurvisen vastattavaksi seuraavan kysymyksen: ”Onko opetus- ja kulttuuriministeriöllä mahdollisuutta teettää taiteiden tutkimuksen kansallisen tason järjestämisen nykyisistä resursseista ja taiteiden tutkimuksen opetuksen edellytyksistä tiedeyliopistoissa kattava ja riippumaton selvitys, jossa tiedeyliopistojen ja Taideyliopiston erilaiset tehtävät olisi otettu huomioon?” (Alanko-Kahiluoto 2021.)

Tiede- ja kulttuuriministeri Kurvisen vastauksen mukaan yliopistokohtaiset strategiat on otettu keväällä 2020 huomioon sovittaessa vuosille 2021–2024 ministeriön ja yliopiston välillä korkeakouluille asetettavista koulutus- ja tutkimuspolitiikan kannalta keskeisistä määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. ”Ministeriö on käynyt yksittäisten yliopistojen kanssa myös erillisiä keskusteluja koulutusvastuiden ja tutkimuksen asianmukaisen hoitamisen varmistamiseksi. Tarkoitus on, että laajemmin korkeakoulukohtaista

2 Audienssin järjesti Suomen musiikkitieteellisen seuran varapuheenjohtaja ja lehden toinen päätoimittaja Tuire Ranta-Meyer, ja siihen osallistuivat 30.4.2021 hänen lisäksään Susanna Aaltonen Taidehistorian seurasta ja Mikko-Olavi Seppälä Teatteritutkimuksen seurasta. Katso lisää Taiteidentutkimuksen neuvottelukunnasta ja sen kannanotoista esim. <https://mtsnet.wordpress.com/2021/05/26/seura-vaikuttaa-2/>.

tilannetta tarkastellaan seuraavan kerran vuonna 2022 nykyisen sopimuskauden välitarkastelussa, joka tehdään yhdessä korkeakoulujen kanssa”, Kurvinen (2021) toteaa.

Vastauksen mukaan ministeriö turvaa kaikille yliopistoille kohtuulliset toimintaedellytykset perustehtävien hoitamiseen. Rahoituksen kohdentaminen yliopiston sisällä tapahtuu autonomian puitteissa. ”Vastuunsa kantavan yliopiston intressissä ei ole sille kuuluvan taiteiden tutkimuksen alas ajaminen”, Kurvinen tähdentää. Koska korkeakoulujen kanssa yhdessä ollaan luomassa suuntaviivoja koulutusvastuusääntelyn uudistukselle niin sanotun kestävyystiekartan avulla, ministeri katsoo ”käynnissä oleva valmistelu huomioon ottaen”, ettei tässä vaiheessa ole tarkoituksenmukaista käynnistää erillistä selvitystä taiteiden tutkimuksen asemasta tiedeyliopistoissa. (Kurvinen 2021.)

Jos Kurvisen vastausta tarkastelee oikein kriittisesti, sitä voisi pitää käsien pesemisenä asiasta tavalla, joka poikkeaa olennaisesti ylijohtaja Jääskeläisen näkemyksestä. Ministeri vaikuttaa epäileväiseltä sen suhteen, onko ”vastuunsa kantavien yliopistojen” kohdalla mitään oikeaa ongelmaa. Jääskeläinen sen sijaan myöntää ongelman olemassaolon, mutta haluaa ensin selvityksen sen syistä. Aivan umpikujaan asian kanssa ei toivottavasti kuitenkaan jäädä. Ministeri Kurvinen päätti vastauksensa kansanedustajan kirjalliseen kysymykseen rakentavaan sävyyn: ”Seuraan kuitenkin tilannetta ja kehittämistarvetta osana korkeakoulu- ja tiedepolitiikan sekä taide- ja kulttuuripolitiikan valmistelua” (Kurvinen 2021).

Voi olla liioiteltua yllyttää musiikkitieteilijöitä kansalaistottelemattomuuteen asian johdosta. Mutta aina joku meistä tuntee jonkun, ja usein sekä suorat yhteydenotot päättäjiin että heihin vaikuttaminen muiden tahojen kautta on tepsivää. Ei kannata hyytyä, vaan miettiä yhtä tehokkaita keinoja kuin mitä paljon tunnustusta saanut #minätutkin-kampanja oli Twitterissä.³ Siellä eivät ikävä kyllä musiikkitieteilijät loistaneet liveryyksilään.⁴ Jokin #tutkintaidetta-tunnus voisi olla virkistävä ja alamme myönteisesti yhdistävä teko.

Jos haluaa kevennykseksi lukea oivaltavia, hauskoja, pisteliäitä, älyllisiä ja monelta kantilta arvioivia kommentteja ylijohtaja Jääskeläisen onnettomaan kommenttiin elokuussa, kannattaa hakea teoreettisen fysiikan dosentti Tommi Tenkasan Twitter-tili (@tommi_tenkanen) 18. elokuuta

3 Kampanja sai muiden muassa Prologos ry:n Vuoden vuoro vaikutusteko 2021 -kunniamaininnan.

4 Ylimalkainen selailumme hashtagilla #minätutkin löysi tasan kaksi musiikkiin liittyvää viestiä: tässäkin numerossa julkaisseen Sasha Mäkilän Madetoja-tutkimukseen ja musiikkikirjastonhoitaja Heikki Poroilan säveltäjien teosluetteloihin liittyvät twiitit.

kello 11:10 ja lukea kaikki 68 kommenttia hänen twiittiinsä: ”@okm.fi ylijohtaja Atte Jääskeläisen viesti tänään Turun tutkimuspalvelupäivillä: tutkimus saa rahaa sitten, kun toiminta tehostuu ja sillä näytetään olevan vaikuttavuutta. Minun on vaikea käsittää, miksi toiminta ei olisi tehokasta ja tutkimuksella ei olisi vaikuttavuutta.”

Oma suosikkimme kommentteista oli laskennallisen avaruusfysiikan professorin Minna Palmrothin kirjoittama viesti (18.8.), jossa hän pohitti, miten ylijohtaja ajatteli tämän ideansa toteutettavaksi käytännössä: ”Esimerkiksi niinkö, että kun kansainvälisesti arvioitujen hakemusten impact-osasto on toteutunut 15 vuoden päästä hankkeesta, niin takautuvasti maksetaan projektirahoitus? Ööö...” Osuva oli myös opettaja Ville Mankin (18.8) twiitti: ”Leikkausesitykset ja nämä tieteentekijöitä lannistavat puheenvuorot huomioon ottaen ei voi muuta todeta kuin että: Worst tutkitun tiedon teemavuosi ever!”

Mutta kohtahan tämä vuosi 2021 on ohi ja paremmat ajat koittavat. Meille *Musiikin* toimituksessa syksy on merkinnyt muutosta päätoimittajatiimiin. Loistava ja panoksellaan lehden tasoa edelleen kohottanut dosentti Laura Wahlfors on jäänyt pois tiimistämme, ja me jatkamme kaksin tämän vuoden loppunumeroiden parissa. Vuoden 2022 alusta joukkomme taas täydentyy kolmannella jäsenellä, kun dosentti Meri Kyttö Itä-Suomen yliopistosta tulee toimitustyöhön yhdeksi päätoimittajaksi. Kiitos Laura kaikesta ja tervetuloa Musiikki-lehteen Meri!

Lähteet

Alanko-Kahiluoto, Outi. 2021. Kirjallinen kysymys eduskunnan puhemiehelle taiteiden tutkimuksen asemasta Suomen yliopistoissa 23.8.2021. Tark. 11.10.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Sivut/KK_458+2021.aspx

Emerging Horizons: Research Service Days. Finland, Turku. Tark. 12.10.2021. <https://rsd2021.fi/>

Kurvinen, Antti. 2021. Tiede- ja kulttuuriministerin vastaus kirjalliseen kysymykseen 9.9.2021. Tark. 11.10.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/KKV_458+2021.pdf?lang=fi.

”Tutkimus- ja innovaatorahoitus ei nouse nykyinenolla”. Pääkirjoitus 30.8.2021. *Helsingin Sanomat*. Tark. 11.10.2021. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000008228148.html>

Westermarck, Jukka. 2021. ”Opetus- ja kulttuuriministeriö heikentää tietoisesti tieteentekemisen edellytyksiä.” Puheenvuoro. *Suomen Kuvalehti* 26.8. Tark. 8.10.2021. https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/mielipide-kotimaa/professori-opetus-ja-kulttuuriministerio-heikentaa-tietoisesti-tieteentekemisen-edellytyksia/?show_modal=modal-login&shared=1192907-8e735e31-4.